ŘEDITEL SPOŘITELNY RUDOLF JANOVSKÝ:

DOMÁCÍ PRŮMYSL
NA HOLEŠOVSKU

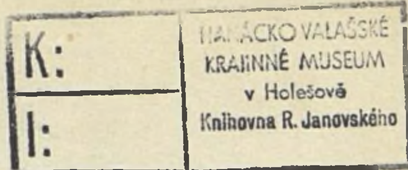
S 11 obrázky.

1930

Nákladem vlastním.

TISKÁRNA BALATKA A ŠRÁMEK HOLEŠOV

Ředitel spořitelny Rudolf Janovský:

Domácí průmysl
na Holešovsku*)

S 11 obrázky.

Východní část okresního hejtmanství holešovského (soudní okresy Holešov a Vizovice jakož i část nového soudního okresu Zlínského) obývána jest Valachy. Kraj jest většinou chudý. Ne nadarmo praví se, že na Valašsku je konec chleba a počátek kamení. Polnosti v horách, na kamenitých stráních většinou, neposkytují obyvatelstvu dostatečné výživy, pročež každoročně z jara část obyvatel odchází do světa za chlebem. Zedníci jdou na práci na Ostravsko a jinam; kdož nejsou řemeslu vyučeni, pracují za nádeníky u staveb, chodí v létě do úrodných krajů „na žňa", na podzim pak „do řep", kde pracují úkolem „za skrajky", jež sobě domů povozem odvážejí, aby měli v zimě čím dobytek přikrmovat.

Ti, kdož nemohou do světa, jsouce celý život svůj na lesy odkázáni, pomáhají sobě ode dávna ponejvíce výrobou rozmanitých věcí ze dřeva. Les skýtá jim laciný pracovní materiál a jest hlavním zdrojem jejich výživy. Něco dřeva koupí od lesní správy, ostatek podle potřeby z hor odnesou. „Páni majú v hoře dřeva dost, šak jim to neuškodí!"

Zvláštních dílen není. Pracuje se téměř po celý rok v jizbě a pokud chalupa nestačí na dvoře, za nepohody pod kůlnou, hrubými nástroji. Pilka, pantok, sekyra, poříz, nebozéz, bednářská škobla (ohnutý poříz) a „strýček" (na strouhání šindele) v rukou našeho Valacha vytvoří dovedné, až jemné, obdivuhodné práce. Nesmí ovšem scházeti klát, na němž se dřevo štípe a přisekává, jakož i „strýc" či stolice, na níž se dílo pořízem obřezuje a uhlazuje.

Není učňů ani tovaryšů, není mistrovských děl, připovídání, artikulův a řádů. Pracuje celá rodina, od starců po děti. Vše jde volně svou cestou, poháněno setrvačností a konservatismem.

Jedni pracují doma, druzí zase roznášejí nebo rozvážejí hotové výrobky po světě na taligách**) pěších dvoukolových vozíkách, tažených jedním nebo dvěma členy rodiny. Že výroba tato jest již prastarého původu, poznati lze ze zápisu v urbáři obce Hor. Vsi (okr. Holešov) z r. 1724: „... V té obci jeden každý usedlý k panské ruce po třech stech šindela povinen dělati jest ... "***)

Zvláštní druh domácího průmyslu vykazovaly obce Kostelec u Štípy a Štípa (druhdy soudní okres Holešov, nyní nově utvořený soudní okres Zlín), bohatší obce, ležící na rovině, kde po

*) Článek vyšel původně v ročníku XXIX (1928/29) národopisného Sborníku: Český Lid na str. 209—221. K žádosti Klubu čsl. turistů, odboru v Holešově otiskujeme článek v nové, rozšířené a přepracované úpravě.

**) Frt. Bartoš, Lid a národ I. 193.

***) Ed. Peck, Okr. hejtmanství holešovské (1892) str. 59.

domácku prováděna byla výroba huněných valašských papučů. Soukenická valcha při cestě ke Zlínu stává v Kostelci u Štípy doposud. Dnes ovšem domácí výroba papučů postupně zaniká a bývalí papučáři chodí za výdělkem do blízkých obuvnických továren Baťových ve Zlíně.

Papučářství jest starého původu: chov ovcí na valašských mýtinách a pasekách za starých dob, hlavně na Vizovsku dal vznik domácímu huňařství, soukenictví a papučářství. Zánikem chovu ovcí zanikl i tento druhdy tak rozvětvený průmysl domácí.

Obec Štípa sama jako význačné mariánské poutní místo slynula zvláštním ještě průmyslem, výrobou zboží poutnického, o němžto níže bude zmínka.

Tomuto domácímu průmyslu valašskému věnovaly zákonodárné sbory státu československého pozornost. Vládní nařízení ze dne 25. listopadu 1926 č. 216 Sb. zák. a nař. státu čsl., jímžto se provádí zákon o podomním obchodě, v § 2. v seznamu krajů a míst, jejichž obyvatelé používají zvláštních úlev, co do nastoupení a provozování podomního obchodu, vyznačuje na Moravě místa, jakož i druh domácího průmyslu v nich pod literou e) téhož paragrafu doslovně takto: „... Soudní okres Vizovice, pak Držková, Fryšták, Kašava, Lukov, Horní Ves, Dolní Ves, Vítová a Vlčková v soudním okresu Holešov, obce Kostelec u Štípy, Štípa v soudním okresu Zlín, pokud jde o domáckou výrobu dřevěného nářadí (lopatek, stoliček, hrabí, dřevěných vidlí, kosisek, pometel, sponek na prádlo, vařeček atd.) dubových a slaměných ošatek a košíků a zboží galanterní, pletené, huněné, papuče a zboží poutnické..."

Jan Horsák z čís. 2 v Držkové se svými dvěma pomocniky vyrábí hrabice, puténky a lopaty.

Předeslav tento všeobecný úvod, hodlám jen stručně upozorniti na zvláštnosti jednotlivých obcí, pokud se týče domácího průmyslu.

Držková, chudá obec, vzdálená od Holešova 22.8 km.†) Většina obyvatelstva (téměř v každé chalupě) odedávna dovedně vyrábí dřevěné lopaty, vidly, hrábě, dřevěné mísy, vařečky, loukotě, trakaře, kolečka, žebře, putýnky, stoličky (podnožky), šindel a jiné věci ze dřeva. Za dřívějších dob hotovili též lámky a potírky na len a konopě, motovidla a kolovrátky na předení.

Studující VIII. třídy reál. gymn. v Holešově, nyní posluchač lékařství p. Frant. Starý z Držkové, pořídil r. 1928 šest zdařilých fotografických snímků domácího průmyslu v Držkové, z nichž pisatel stati dal pořiditi štočky.

U Držkové poblíže myslivny „na Hutích" jakož i za dědinou ode dávných dob až podnes dýmají (pálí) milíře, nazývané „kopy". „Strýc od kopy", jak říkají uhlířovi, zasadí do země kůl, kolem něhož složí 20—30m³ polenového dřeva do komolého kužele, obloží dřevo smrkovým nebo jedlovým chvojím „četinú", zasype vše „múrem" (uhelným prachem s hlínou), do múru tenkou tyčkou udělá několik průduchů, jimiž by kouř z milíře vycházel. Poté vytáhne prostřední kůl, do otvoru nasype žhavého uhlí. Až se dříví rozhoří, otvor ucpe a milíř nechá doutnati. Za 5 až 6 dnů a nocí vypálí dřevěné uhlí, jež pak se povozem rozváží po širé Hané kovářům, jakož i hospodyním k žehlení. V revíru hutském pálí kopy strýc Plišťák, v revíru držkovském Martin Kovář.

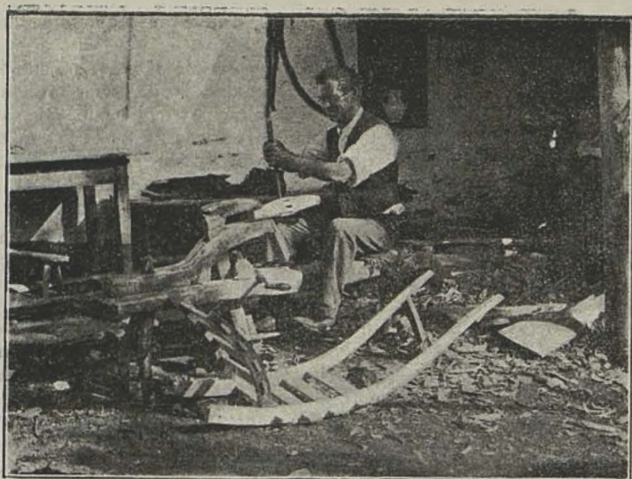
Že pálení milířů v našich valašských horách jest starého původu, toho máme historické doklady. Poddaní vizovští žalovali svého pána, Kavku z Řičan, u zemského soudu v Olomouci a podali stížnost až k Jeho Milosti císařské, že jim brání hor a lesů vizovských k stavění a palivu užívati, zámečníkům a kovářům milíře páliti, ševcům kůry k řemeslu loupati atd. Nálezem zemského soudu z r. 1573 mezi jiným rozhodnuto, že mohou kováři a zámečníci vizovští v horách milíře páliti a mají zato platit své vrchnosti od každého milíře po půl osmu groši bílém. ††)

Fryšták u Holešova. Asi vlivem domácího průmyslu dřevařského, mocně vyvinutého v celém širokém okolí Fryštáku, zřízena koncem let osmdesátých minulého století fryštackým měšťanem Valentinem Jadrníčkem továrna na dřevěné výrobky, pro niž z Horní Vsi, Dolní Vsi, Vítové a z okolí hojně podomácích pracovníků pracuje, případně továrně své domácí výrobky do rozprodeje dodává. Továrna Jadrníčkova proslula mezi sportovci dodávkami saní rohaček a lyží.

Kašava (okr. Holešov). Podobně jako v Držkové i v Kašavě jest domácí průmysl dřevařský hojně rozšířen. Zejména výroba šindele za dřívějších dob, dokud při stavbách nebylo tvrdé krytiny používáno, byla pověstná. Někteří Kašavjané jsou všeumělci, jiní specialisovali se pouze na jednotlivé výrobky dřevařské. Jan Bednařík hotoví kosiska, hrabice, hrabí, žebří (žebřiny na vozy) a žebříky. Hrábě dělají: Jan Bořuta, cestař, Ferdinand Bořuta

†] Ve Vlastivědném Sborníku župy Olomoucké z měsíce března 1928, roč. VI., čís. 7. v příloze „Holešovsko" řídící učitelka v Držkové Fr. Minaříková výstižně a zajímavě předvádí život obyvatel obce Držkové ve článku: Jak se bydlí a žije na Valašsku.

††] Ed. Peck, Okr. hejtmanství holešovské (1892) str. 96. a 106.

Karel Holiček z čís. 68 v Držkové hotoví trakaře („tragače").

Jan Horsák z čís. 8 v Držkové hotoví dřevěné vidly na skládání sena. Přede dveřmi budovy stojí dvoukolový vozík na rozvážení díla.

Týž Jan Horsák z čís. 8 v Držkové hotoví lopaty (včjačky).

Dva milíře: jeden teprve naskládaný a druhý již zasypaný a k podpálení připravený.

č. 109, Jan Havlík č. 52, Jan Mynařík č. 47, Florián Štěpán č. 110. Košíky proutěné: Husina starší v Chaloupkách. Žebře: František Sedlář č. 93, Jan Dolanský č. 90 a Karel Bořuta. Žebře a žebří: Tomáš Šutera. Žebře, žebří a hrábě: Josef Havlík. Žebře a hrábě: Jan Knedla. Hrábě a stoličky (podnožky): Alois Macík. Kosiska s dřevěným obloukem: Jan Bednařík, Karel Marceň č. 22. Kosiska s drátěným obloukem: Jan Štefka č. 41. Kolečka (táčky) a trakaře: Stanislav Hvozdenský č. 79. Troky: Jan Bořuta, cestař,

Jan Macík v Držkové čís. 30 hotoví dřevěné stoličky, „stolce" (podnožky).

Frt. Chudárek č. 157 a Frt. Křižka č. 126. Puténky: Josef Mikl atd. Výhradně rozvážením dřevěných výrobků na dvoukolovém vozíku živí se Alois Macík č. 80, jenž projezdí celou Moravu. Slaměnce vyrábí Frt. Šmakala č. 49.

V Kašavě zastoupeno bylo také hodně pilařství. Z šesti mlýnů kašavských tři byly spojeny s pilou. První „mlýn pilní" postaven již roku 1528 a vrchnost zavázala se pergamenovým obdarováním mlynáři z hor lukovských „les jedlový k řezání desk dávati" (Ed. Peck, Okr. hejtm. holešovské, str. 44). Zpráva tato jest rovněž dokladem o starobylosti zdejšího dřevařského průmyslu.

Lhota Podkopná (druhdy okres Holešov, nyní Vizovice). Lid říká prostě Lhotka. „Lhocané sú světoví". Muži druhdy v bílých halenách, barevných nohavicích s huněnými krpci na nohou a černými homoličkovými klobouky na hlavě po celém Ra-

kousku i cizině své i svých sousedů výrobky, jako hrábě, vidly, žebře, užičníky, křiváky, jalovcové dýmky a pod. (Srovnej: Frt. Brzobohatý, Moravští křivačkáři ve Vídni, Hvězda Olomoucká, 1860 II.) Dnes už národních krojů valašských Lhocané nemají, chodí však doposud po celý rok s výrobky dřevařskými, jež kupují v Držkové, Kašavě, Trnavě a jinde, po Moravě a hlavně po Rakousích. Lhocané sami málo vyrábějí. Nikdy prý se ještě nestalo, aby Lhocané všichni byli doma, a říká se žertem, že teprve poslední (soudný) den všichni ve Lhotce se sejdou.

Ve Vlčkové (okr. Holešov) jest domácí průmysl dřevařský méně zastoupen. Šindel vyrábějí: Frt. Bořuta č. 62, Karel Minářík č. 50 a Frt. Dubovský č. 17. Hrábě a žebře: Josef Zbranek č. 77, Frt Řezníček č. 55. Dětské vozíčky: Alois Zbranek z č. 77. Metly: Josef Macík č. 7, Anděla Šarmanová č. 13. Hůlky k růžím a „voničkám" (květinám): Jos. Zbranek č. 77. Jiných výrobků dřevěných, jak: kosisk, lepáků k nim, opálek, lopat, dřevěných videl, jež tak dovedně v Držkové vyrábějí, vlčkovští, ač s Držkovou sousedí, nehotoví. „To se mosí umět!"

V Březové (okres Vizovice) panuje výroba slaměnek. Skoro každý muž v osadě jest zedníkem a jde na jaro po práci zednické do světa. Jakmile se na zimu ze světa vrátí, dělají podomácku slaměnky (rohožky) nebo slaměná kola ke dveřím, aby sobě přes zimu na denní útratu vydělali. V dřívějších dobách pracovalo se ve větším rozsahu Bylo s dostatek lipového lýka, jehož jest k pletení třeba, a kterého se nyní nedostává. Chodí se pro lýko do vzdáleného okolí, tak že často se stává, že některý člen rodiny jen plete, zatím co jiný jen lipové lýko shání. Proto poslední dobou používají hojně vrbového proutí ku pletení. Hotové zboží roznášejí po světě na prodej. Košiny i koše z vrbového proutí neloupaného hotoví hlavně rodina Albrechtova z čís. 27. Mnohé ženy po celou zimu prošívají podešve na papuče do Kostelce u Štípy a do Slušovic p. R. Vašíčkovi.

Hrobice (okres Vizovice). Hrobičtí křiváčkáři roznášeli druhdy v nosačkách po světě křiváky. Sami jich nedělali, nýbrž kupovali na Vsetíně na Prostředním šenku, kam každou sobotu křiváčkáři z Růžďky od Vsetína své zboží donášeli na prodej, a kde se odbývala křiváčkářská bursa. (Viz: Fr. Bartoš, Lid a nár. I. 193.) Po světové válce roznášení křiváků v Hrobicích vůbec ustalo. Jan Hoférek z Hrobic č. 37 před válkou světovou hotovil jalovcové faječky (krkošky), jež roznášel světem a prodával. (Krkošky = chrastí a dříví do 5 cm v průměru, jež mohou Valaši v panských lesích volně sbírati a domů si odnášeti.) Hoférek posud s faječkami po světě chodí, ale sám už jich nedělá. Troubele či „trýsky" kupuje ve Slopném a vlastní faječky dělá mu přes zimu Josef Čuřík z Hrobic č. 13. Pro tuto práci, která vyžaduje určité zručnosti a při větším množství jest i namahavá, nemá již Hoférek trvělivosti ani chuti. Výrobou metel (košťat) živí se Josef Řezníček č. 30 (s přezviskem Chovanec).

Hvozdná (okres Zlín). Někteří Hvozdňané ještě před válkou oznášeli po světě papír „na hárkách", dřevěných nosidlech. Navykli tomu v době, kdy v blízkých Želechovicích u Zlína v papírně pilně se pracovalo. Zánikem papírny nuceni byli hledati jinak živobytí. Počali roznášeti sušené trnky (švestky) leč ani trnky už se nevozí a nenosí do světa. Ty skoupí blízký Zlín. Pro svou potřebu umějí si lidé ve Hvozdné zhotoviti necky,

topora, ovocné a zemákové koše, ošatky, metly, ale výrobců těch jest již málo. Slabí lidé prošívají podešve na papuče papučářům v Kostelci u Štípy a ve Slušovicích. Zedník Ant. Bednařík z čís. 87 přes zimu s rodinou plete slaměnce na mouku.

Jasená (okr. Vizovice). Domkaři a podruzi v létě chodí do úrodných krajů „na žňa a do řepy", v zimě pletou dubové opálky, „sypačky, jednokoňky, pásovice". Dubové opálky vyráběny jsou ve značném množství. Hlavně vyrábí je rodina Kováře z č. 84. Jiní živí se podomním obchodem, prodávajíce brynzu, brusy, kosy, břitvy, nože a různé kuchyňské věci.

Neobuz (okr. Vizovice). Provádí se výroba dubových opálek. Živí se tím doposud: Frt. Záhořák č. 44, Jan Mikulka č. 35, Jan Lukeš č. 49, Jiří Oškera č. 22 a Rud. Oškera č. 31.

Prlov (okr. Vizovice). Výrobou putýnek živí se: Tomáš Kratina č. 4 a Pavel Polčák č. 78. Šindel vyrábějí: Tomáš Kratina č. 4 a Jan Novosad č. 6. Žebře hotoví Jan Ondrášek č. 42.

Slušovice, městečko v okrese vizovském. Roku 1840 ustavil se tu nový cech šňůrkařský či gombarský. Mistři téhož řemesla od r. 1752 náleželi ke smíšenému cechu. Při zakládání vlastního cechu nenadáli se ovšem, že soukenné nohavice, hojně šňůrami prošívané, brzy vyjdou z mody, a že tedy potřeba jejich výrobků přestane. (Ed. Peck, Okr. hejtmanství holešovské str. 139.) Registruji jako doklad zaniklého průmyslu domácího.

Trnava (okr. Vizovice). Trnavjané pletou řičice, užičníky (užičník, koš na ukládání stolního náčiní; užice, lžíce), košíky a chodí s těmito podobnými výrobky dřevěnými do světa.

Ublo (okr. Vizovice). Proutěné koše vyrábí Josek Ondrášek z č. 36. Okřinky (ošatky) ze slámy vyrábí Frt. Navrátil č. 55.

Všemina (okr. Vizovice). Vyráběly se přes zimu dubové ošatky (opálky), slaměnky (okřísny), metly, hrábě, žebře, praščáky (pohovky, postele), užičníky, kosiska atd. Výrobou dubových opálek živí neb živili se: Florian Čala, zedník, z č. 20, František Gajdošík, zedník, z č. 136, Jan Gajdošík, zedník, z čís. 103, Jan Lukaštík, zedník, z č. 59, Jan Ježík, rolník, z č. 47, zemřelý Jiří Tureček, zedník, z č. 21 a Josef Štěpán, domkař, z č. 25. Slaměnky hotoví: Theodor Vala, zedník z č. 94, Ludmila Kučerová, rolnice, z č. 125. Metly hotoví: Josef Pšenčík, domkař, č. 153, Karel Kučera, domkař, č. 97. Hrábě: Jan Mika, rolník, č. 12, Jan Mika, domkař, č. 70. Hrábě a žebře hotoví Alois Mika, domkař, č. 154. Kosiska: Alois Řezník, tesař, čís. 28. Praščáky hotovil zemřelý František Čala, zedník, čís. 14. Užičníky hotoví Alois Řezník, čís. 123. Mimo to někteří všeminští překupníci živí se prodáváním křiváků a kuchyňských nožů, jež rozvážejí po Slezsku a Slovensku.

Vítová u Fryštáku (okr. Holešov). Na Vítové za stara křesávali „žrna", kameny pro ruční neb šlapací domácí mlýnky. Poslední, kdož žrna křesávali, byli Jan Čuřík z čísla 22., jenž zemřel l. 1914 a Josef Bačůvka, rovněž z čísla 22., jenž zemřel l. 1927. Jejich úmrtím odešli poslední křesači žrn!

Vizovice, město, slynulo odedávna soukenictvím. Dobré a trvanlivé zboží šlo vždy velmi na odbyt. Buditel a historik moravský Jan Nep. Hanke z Hankenštejna (nar. 26./5. 1751 v Holešově zemřel 1806 v Prostějově), poznamenal r. 1796 o vizovských súkenících, že ročně přes 1000 postavů sukna odváději jenom pro vojsko. Roku 1848 vizovští soukeníci pilně dodávali

sukno pro povstalecké vojsko Košutovo a rakouské úřady nedovedly tomuto „švercování" (podloudnictví) čeliti. Skoro každý Vizovjan byl soukeníkem, takže panovalo přísloví: „Co Vizovjan, to súkeník". O tom, že vizovská sukna byla dobré jakosti, svědčí lidové rčení: „Pevný jak vizovské sukno". O vizovských soukenících pojednal Rud. Janovský v časopise Matice Moravské roč. XXIII., (1899) str. 268—277.

Za stara kvetlo ve Vizovicích též včelařství a s ním spojená domácí výroba vosku. V druhé polovici XVII. století, kdy byl pánem na Vizovicích Prokopius Gervasius svobodný pán z Gollen, všichni medaři (včelaři) seskupili se ve zvláštní společnost, která se spravovala zvláštními artykuly, od vrchnosti jí danými a měla i své medařské právo.

Se jménem Vizovice nerozlučně sloučena jest též pověst sušení trnek (švestek) na primitivních domácích sušárnách, dále domácí pálení dobré valašské slivovice a borovičky.

Š t í p a (druhdy soudní okres Holešov, nyní Zlín). Jak již s hora sděleno, kromě huněného průmyslu domácího, kvetl ve Štípě zvláštní domácí p r ů m y s l p o u t n i c k ý. Až do let osmdesátých minulého století lily se tu z cínu a z olova rozmanité poutní věci a „malůvaly" se koptem světské obrazy i obrázky svatých. Několik rodin zaměstnávalo a živilo se stále touto výrobou. Koncem let osmdesátých to přestalo. U Mašlíků „na Výpustě" ještě v letech devadesátých našlo se několik kamenných kadlubů (forem) „na křížičky, na agnúsky (poutní medailonky: Agnus Dei, beránek Boží), na monštrance, na rámečky, na prsténky hady, na prsténky s dekrétkami (pečetní prsteny), na bombíky, na spiňáky, na přasky" a některé dřevěné formy na obrázky. Z těchto dlužno jmenovati obraz Přenášení Panny Marie Štípské ze starého kostela do nového a „Kříž sv. Benedikta proti čarám", jejž lepívali na dvéře do chléva, aby čarodějnice neměly k dobytku přístupu. Několik těchto národopisně velmi cenných předmětů dostalo se v majetek Vlasteneckého musea olomouckého se sbírkami bývalého holešovského učitele Eduarda Pecka. Pět dřevorytů (negativů) na tisk poutních obrázků štípských získal tehdy od Mašlíků pisatel těchto řádků do svých sbírek.

Protože se jedná o dovedně pracované dřevoryty a velmi cennou národopisnou památku, která vším právem si zaslouží, aby budoucím věkům reprodukcí byla zachována, pisatel článku gumovým válečkem z dřevorytů pořídil otisky obrázků a z otisků dal zhotoviti zmenšené štočky.

Dva z dřevorytů jsou dvoustranné, třetí jest pouze po jedné straně vyřezáván. Nejstarší, protože nejopotřebovanější, jsou asi dřevoryty rozměrů 19·5x14·5 cm, obsahující po jedné straně Kříž sv. Benedikta proti čárám (duchovní lékařství), jichž zmenšenou reprodukci otiskujeme jako obrázek čís. 1.

Po druhé straně dřevorytu tohoto jest negativ bolestné Matky Boží, držící na klíně Syna s kříže sňatého. — (Viz zmenšený obrázek čís. 2.)

Další dvoustranný dřevoryt rozměrů 18·5x14·2 cm obsahuje po jedné straně modlitbu sv. Augustina k P. Ježíši o všech dílech Jeho sv. umučení. (Viz zmenšený obrázek čís. 3.)

Obr. 1. Štipský poutní dřevoryt: Kříž sv. Benedikta (duchovní lékařství).

Po druhé straně tohoto dřevorytu jest dvoudílný obrázek: známá první pomůcka školní, kohoutek, jak s proutkem učí abecedě a motlitbě Páně. (Viz zmenšený obrázek čís. 4.)

Další jednostranný dřevoryt obsahuje: Opravdový obraz ruky sv. Anny. (Viz zmenšený obrázek čís. 5.)

Mimo tyto dřevoryty, nějaký, nyní už neznámý domácí umělec štípský živil se hotovením řezeb, představujících v miniatuře hlavní oltář poutního chrámu štípského s milostnou Bohorodič-

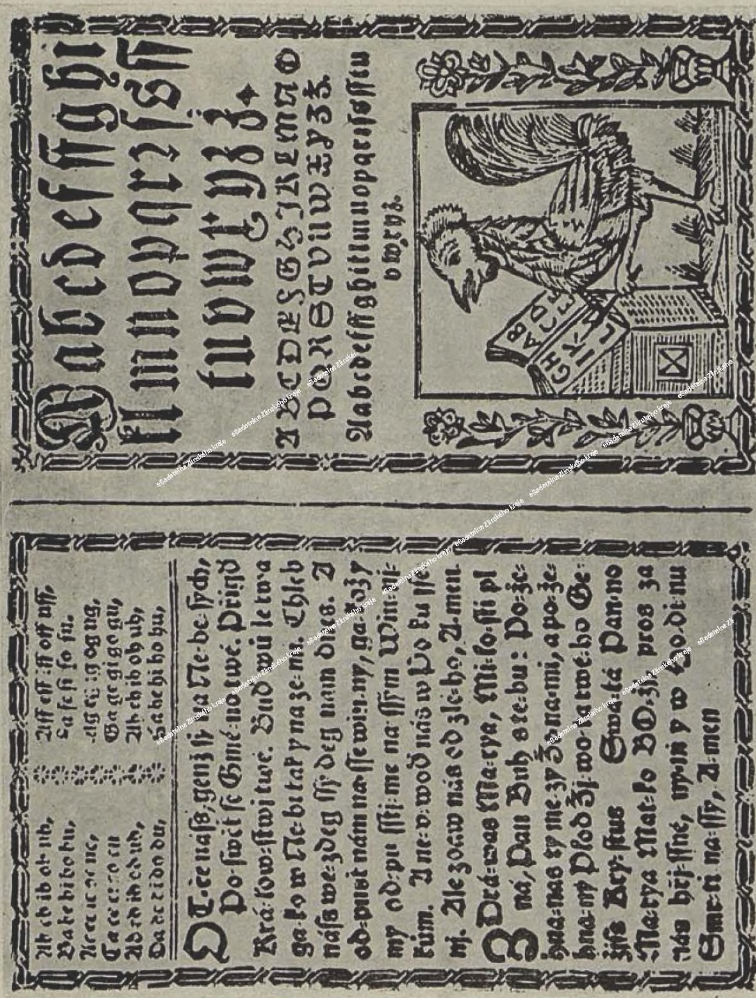
Obr. 2. Štípský poutní dřevoryt bolestné Matky Boží.

kou, se svícny, s pozadím oltáře, vyplněným sloupy, jakož i anděly, ve vzduchu se vznášejícími. Vše ručně kolorováno. Řezby vsazeny do zvláštního skříňového rámu, způsobilého z předu k otevírání. — Soudíc podle provedené rámové skříně, pocházejí řezby z konce XVIII. neb z počátku XIX. století. Jeden řezaný obraz štípský chová pisatel těchto řádků též ve svých národopisných sbírkách.

V celém dalekém okolí proslulé bylo štípské Zamykalovo pernikářství. Albert Zamykal byl kostelníkem, pernikářem a vos-

Obr. č. 3. Štipský poutní dřevoryt: Modlitba sv. Augustina k Pánu Ježíši.

Obr. 4. Štipský poutní dřevoryt: školní pomůcka, kohoutek učí abecedě.

Opravdový Obraz Ruky Swaté ANNY

O požehnana Matko S. Anno! ze wnitřniho Gruntu Srdce mého, pozdrawugi, a líbam twau S. Ruku, s takowym srdečným pozdrawenim radugi se z těch Milostí, které tobě laskawý Bůh prokazati račil, obzwlásstně skrze twau prawau Ruku, z kterau si Wnučka tweho premilého přestowala, aby každý, který tebe skrze twau S. Ruku zakkoli twék prosyli bude, sw. Požehnání, gak na těle, tak y na dussi obdržeti mohl; A požehnany bud den ten wterny, w kterémž gsy gako vinný ... na swět wyslana, take w Den wterny plna zasluh a rozdílnych Ctnosti tweho Blahoslaweného Ducha wypustila, protož také tobě Krystus Pan ku Poctiwosti twau swatau Ruku požehnati račil, s takau připowědi, že wsse chnem těm, kteří twau sw. Ruku ctiti, a tebe za Pomoc žadati budau, že wssem, gak w tělesných, tak w duchowních potřebách k pomoci přispěge: Ku kterému Konci ga tuto Sw. Ruku líbám, též swaté požehnání od tebe žádám, a skrze ruce Angela Strážce mého tobě obětugi, Amen.

Tento Obraz gest dotknut Ruky S. Anny we Wjdni w Chrámě swaté Anny, v Panu Patern z Towarystwa Gežissowa.

Obr. 5. Štípský poutní dřevoryt: Opravdový obraz ruky sv. Anny.

kařem. Narodil se 17./4. 1840 ve Vítové u Fryštáku, kde samostatně pernikářství a voskařství provozoval. R. 1878 odstěhoval se do Štípy, kde v domě č. 52 dále pernikářství a voskařství provozoval až do roku 1897. Perník ku strouhání dodával všem obchodníkům do Fryštáku, Lukova, Vlčkovy, Kašavy, Slušovic, Vizovic, Zádveřic, Lípy, Všeminy, Želechovic, do Zlína a Štípy. Ruční výroba kostelních svící prováděna ve značném rozsahu. Ozdobné pernikářské výrobky na poutích a jarmarcích byly hledány. Roku 1897 zanechal Albert Zamykal pernikářství a voskařství, odstěhoval se do čís. 104 ve Štípě, kde také 27. února 1917 zemřel. Hojně krásných, uměle vyřezaných pernikářských kadluhů všech možných tvarů, uložených ve sbírkách pisatele, jest historickým dokladem zaniklého pernikářství štípského a dovednosti Zamykalovy. Syn Leopold pernikářství a voskařství po otci už neprovozuje.

Rusava (v soudím okresu bystřickém pod Hostýnem, okr. hejtm. Holešov). Národopisně velmi zajímavá obec, jížto básník Fr. Táborský, rodák z Bystřice pod Hostýnem, věnuje vzácnou knihu: „Rusava. Život valašské dědiny. Slovem vypravuje Fr. Táborský, kresbou Adolf Kašpar. Olomouc, nákladem R. Prombergra". Kniha vyšla r. 1928 a jest chloubou české literatury. Pro své národopisné zajímavosti jest Rusava turisty i malíři stále a hledávána a navštěvována. Na Rusavě hotoví doposud šindel vylúkoťáky (loukotě pro koláře). „Lúkoťáky lúkoťář enem vyokřeskuje (dá dřevu hrubý tvar) a složí do hraňky (hranice). Přídú kupci a skúpřja to na kopy. Doma mosí ju kolář ešče vybrať, aby byla na kolo." Za dřívějších dob hotovili Rusavjané též škopíky, puténky a dračky, louče na svícení. „Strýček na dračky" (hoblík na louče) leží v některých chalupách na roště už jen na památku. Řezání šindele Rusavjany zvěčnila známá hanácká malířka M. Gardavská z Kojetína na známých krojových pohlednicích z Rusavy, vydaných R. Prombergrem. Také malíř Ad. Kašpar v knize Táborského kolorovaným obrázkem zvěčnil výrobu „šindela" na Rusavě.

Brusný[1] na úpatí Hostýna, není sice osadou valašskou, obývána jsouc Hanáky, sousedí však bezprostředně s valašskou dědinou Rusavou. V Brusným dělávali za stara kamenné brusy a brousky, kamenné sochy do plotů, kamenná futra do dveří a pod. Výrobky tyto od počátku XIX. století dělal starý Dovrtěl z čísla 6. a po něm jeho synové Josef a Jan. Jejich děti (třetí pokolení) už se výrobou nezaměstnávají. — Hned za zahradami v Brusným je kopeček, zarostlý březím, zvaný Břestek, obsahující pískovcovou skálu. Odtud brali Dovrtělové svůj materiál.

Na konec pojednání o domácím průmyslu na Holešovsku nutno ještě uvésti, že ve všech téměř osadách, při horách ležících živí se chudé obyvatelstvo výrobou metel z březového proutí. Metly výrobci přinášejí na trh do okresních měst i roznášejí je po okolí a po hanáckých vesnicích na prodej.

---

1) Lid skloňuje takto: 1., 4. a 5. pád Brusný, 2. Brusnýho, 3. Brusnýmu, 6. a 7. Brusným.

